

Samenvatting bijeenkomst op initiatief van Kenniscentrum UWV: 'Jongeren met een licht verstandelijke beperking en/of ernstige gedragsproblematiek aan het werk'

Kenniscentrum UWV heeft in samenwerking met de William Schrikker Groep (WSG) op 27 juni 2011 een zeer goed bezochte kennisbijeenkomst gehouden met als thema 'Jongeren met een licht verstandelijke beperking en/of ernstige gedragsproblematiek aan het werk'. De aanwezigen waren deskundigen die beleidsmatig, via onderzoek, of vanuit de praktijk betrokken zijn bij de boven geschetste problematiek. Ze kwamen uit verschillende aandachtsvelden, waardoor in de discussie veel informatie werd uitgewisseld, en meer inzicht werd verkregen in de complexe problematiek. Tijdens deze bijeenkomst gaf Edwin de Vos, onderzoeker bij Champ Advies en Onderzoek, een presentatie over de resultaten van het onderzoek 'Routekaart naar werk' en het vervolgonderzoek 'Vierde meting'. In deze onderzoeken, die werden uitgevoerd door TNO met subsidie van UWV, stond de arbeidsproblematiek van jongeren met ernstige gedragsproblematiek centraal. Een groot deel van deze jongeren heeft een licht verstandelijke beperking.

Jos Zeegers en Hanneke Bijl van de William Schrikker Groep lichtten toe, wat het inhoudt een LVB-er (jongere met een licht verstandelijke beperking te zijn) te zijn en wat dit betekent voor aan het werk gaan en blijven. Aan de hand van een casus werd de problematiek van LVB vanuit de jeugdreclassering toegelicht. De bijeenkomst werd afgerond met een discussie over de ontwikkelpunten en de lacunes in kennis met betrekking tot de begeleiding van LVB-ers.

Wat is een LVB-er?

Er bestaan verschillende definities van 'licht verstandelijk beperkt'. In het algemeen duidt een licht verstandelijke beperking op een IQ tussen de 50 en 85. In Nederland wonen 2,2 miljoen mensen met een IQ tussen 50 en 85, waarvan rond de 600.000 jongeren. Deze hebben echter niet allemaal zodanig functioneringsproblematiek dat ze begeleiding nodig hebben. Hoeveel van hen er wel begeleiding nodig hebben is niet duidelijk. Schattingen daarover variëren.

Jos Zeegers definieerde in zijn presentatie een LVB-er als iemand met:

- beperkt intellectueel functioneren,
- beperkte sociale redzaamheid,
- bijkomende problematiek,
- naar verwachting behoefte aan levenslange ondersteuning.

Naar schatting voldoet 13,6% van de jongeren, ofwel 440.000 jongeren aan deze definitie. Het is echter een schatting. Aan het uiterlijk is namelijk niet te zien of iemand een verstandelijke beperking heeft, en bovendien leren deze jongeren hun beperkingen te maskeren.

LVB en werk

LVB-ers zijn beperkt in hun leren, zijn beperkt in het zelf sturen van hun leven, kunnen minder generaliseren, hebben een niet volledig ontwikkeld geweten, zijn sociaal minder vaardig, en hebben 5 tot 7 maal meer kans op psychiatrische problemen. Dit heeft gevolgen voor het werk vinden. Ze hebben minder opleiding, leren slechter, hebben een minder goede presentatie bij sollicitatie, hebben een minder goed taalgebruik en hebben vaak geen goed zelfbeeld.

Als ze werk hebben gevonden is het moeilijk voor hen om dit te behouden, omdat ze moeilijk weerstand kunnen bieden aan impulsen, moeite hebben met veranderingen in het werk, niet efficiënt kunnen plannen, onvoldoende inzicht hebben in eigen gedrag en houding, en onvoldoende effectief omgaan met eigen emoties.

LVB-ers kunnen werken, maar hebben in verband met het bovenstaande levenslang een levensbrede begeleiding nodig door iemand die persoonlijk is geëngageerd.

Reclasseringsaspecten

LVB-jongeren zijn oververtegenwoordigd binnen de reclassering. WSG begeleidt jongeren die in aanraking zijn gekomen met justitie om recidive te voorkomen en participatie te bevorderen.

Uit onderzoek blijkt dat jongeren die stoppen met crimineel gedrag, dit vooral doen vanwege familie (85%) en in veel mindere mate omdat vanwege de partner (10%).

Werk is *geen* factor om te stoppen maar wel een instandhoudende factor om buiten het criminele circuit te blijven voor jongeren onder de 26 jaar.

Ook leeftijd speelt een rol. Stoppers zeggen vaak: "ik ben er nu te oud voor" (Geenen, 2010; van Drie & Weijers, 2011). Na het 26e jaar wordt werk mogelijk belangrijker gevonden.

Jongeren met ernstige gedragsproblematiek

Ruim de helft van de jongeren met ernstige gedragsproblematiek behoort tot de LVB-jongeren. Uit onderzoek van TNO blijkt dat een groot deel van de jongeren met ernstige gedragsproblematiek (de zogenoemde SGLVB: sterk gedragsgestoord licht verstandelijk gehandicapt) die door een

jobcoach worden begeleid, hun werk behouden als zij eenmaal werk hebben. Uit het onderzoek kwamen ook risicofactoren naar voren om het werk kwijt te raken. Dit bleken de volgende risicofactoren te zijn:

- Jongere is een meisje of jonge vrouw,
- Werkvaardigheden nemen af (bijv. als gevolg van drugsgebruik, problemen in persoonlijk leven, veranderingen op het werk zelf, etc.),
- Vertrouwen het werk aan te kunnen neemt af,
- De uitgesproken werkintentie is hoog in tegenstelling tot het werkgedrag,
- Jongere is depressief en/of angstig,
- Gedragsmoeilijkheden nemen toe,
- Middelen- en medicijngebruik,
- Jongere woont beschermd/in een instelling.

Vragen die nog resterend volgens TNO zijn: Hoe duurzaam is de arbeidsparticipatie in vergelijking met 'gezonde' jongeren, en welke factoren bepalen dat uitval permanent is?

Discussie

Er zijn verschillende kennislacunes en onderwerpen die nader onderzoek vragen. Tijdens de discussie kwamen de volgende als meest belangrijk of in het oog springend naar voren.

1. Er wordt geconstateerd dat er te weinig expertise bij professionals is om LVB te onderkennen. LVB-ers worden wel begeleid, maar de begeleiding is onvoldoende toegesneden op hun beperkte mogelijkheden. Dit geldt voor professionals iha, waaronder scholen, ook de speciale scholen, re-integratiebedrijven, etc.
Ook kunnen ouders onderzoek dat antwoord kan geven op de vraag of er bij hun kind sprake is van LVB tegenhouden uit angst voor stigmatisering. Het niet onderkennen van LVB kan betekenen dat onvermogen ten onrechte wordt aangezien voor onwil. (Bijvoorbeeld: te laat komen.) Gevolgen kunnen zijn: functioneringsproblemen, vroegtijdig de school verlaten, criminaliteit, etc.
Preventie is mogelijk als eerder op signalen wordt gereageerd.
2. Geconstateerd wordt dat er veel gezinnen zijn die door veel te veel hulpinstanties worden begeleid, waarbij regie ontbreekt. Dit probleem is overbekend, maar zeer hardnekkig. De effectiviteit van de begeleiding heeft hier onder te leiden, en gezinnen worden 'begeleidingsmoe'. In Amsterdam is bij multiprobleemgezinnen een proef gaande om met dit patroon te breken. Dat heeft succes; inmiddels hebben 80 gezinnen nog maar één coach. Ook worden in Amsterdam broertjes en zusjes van kinderen met LVB preventief begeleid.
3. Het is niet bekend hoeveel LVB-ers er zijn: de cijfers in diverse rapportages lopen uiteen. Ook is niet bekend hoeveel van hen zijn uitgevallen op school, in detentie zijn, een Wajong-uitkering hebben, aan het werk zijn, thuis zitten, 'geslaagd' zijn in werk en waardoor, etc.
4. Het is niet bekend hoe de jongeren zelf tegen werk aankijken. Onderzoek moet uitgaan van de jongere zelf. Volgens enkele aanwezigen is zelfbeeld een zeer belangrijke factor ten aanzien van al dan niet succes in werk. LVB-ers hebben vaak geen goed zelfbeeld, denken vaak meer te kunnen dan ze in werkelijkheid kunnen.
5. De ervaringen van enkele begeleiders zijn dat werkgevers van LVB-ers deze jongeren bij de hand zouden moeten nemen. Niet elke werkgever zal dit willen of kunnen. Bovendien zijn werkgevers vaak onbekend met de LVB-groep en hun mogelijkheden. Hoe kunnen we toch het aantal werkgevers dat met succes een LVB-er in dienst heeft (en houdt) uitbreiden?
6. We weten onvoldoende welke interventies werken in de arbeidsondersteuning van LVB-ers en wat werkzame onderdelen zijn.
7. Ondersteuning van de jongere moet maatwerk zijn. Opvallende eensgezindheid bestond er tijdens de discussie over het belang van de sociale omgeving van de LVB-er. Van belang is vooral dat de sociale omgeving (ouders, grootouders, buurtwerker, etc.) de jongere met LVB begeleidt. Interventies moeten zich dus ook of vooral richten op deze sociale omgeving en dus het complete systeem. Het is van belang na te gaan welke persoon uit het persoonlijke netwerk de jongere hem of haar kan begeleiden, en deze persoon te coachen evenals de kracht uit deze persoon te versterken (en diens handelingsbekwaamheid te stimuleren). Begrippen die hierbij gebruikt werden, zijn Sociale Alliantie (netwerk van de jongere) en Krachtconferentie (versterken van het sociale netwerk via bijeenkomsten).
8. Wat betreft werk speelt leeftijd een belangrijke rol bij deze groep. Dit kwam uit de discussie naar voren, en ook uit het onderzoek 'Routekaart naar werk'. Begeleiders merken dat jongeren een lang ontwikkelingstraject hebben en rond hun 26ste 'toe' zijn aan werk. Op jongere leeftijd willen deze jongeren ook graag werken, maar worden ze te gemakkelijk afgeleid (drugs, vrienden, etc.). Uit het onderzoek 'Routekaart naar werk' blijkt dat jongeren met vast werk vaak wat ouder zijn (boven de 25 jaar).

Vervolg

In vervolg op deze bijeenkomst, wil Kenniscentrum UWV in 2012 een subsidiethema uitzetten. Dit thema zal betrekking hebben op de arbeidsparticipatie van LVB'ers en de bevindingen uit deze bijeenkomst zullen in dat thema worden verwerkt.